

Diplome iz 19. stoljeća

Uz izložbu diploma zagrebačkih društava, tiskanih u 19. stoljeću, u Muzeju grada Zagreba

»Takova zavoda nismo dosad imali, zaslužio bi dakle već stoga što je u nas prvi, da pozornost našega občinstva nanj obratimo, a kamo li, kad izvodi diela, od kojih se mnoga već sada s boljim proizvodima ove verste drugih austrijskih pokrajinah uzporedit mogu«, raspjevao se **Dimitrije Demetar** 1. prosinca 1859. godine hvaleći u »Narodnim novinama« »Kamenopisni i umotvorinski zavod Julija Hühna«. No, iako je Demetar Hühnov litografski zavod preporučao »občinstvu« prvenstveno što je »sa svoga prvog početka narodnim pravcem udario« diplome zagrebačkih društava tiskane u 19. stoljeću, a ovih dana izložene u Muzeju grada Zagreba, mnogo su vrednije kao kulturno-povijesni dokumenti jednoga vremena.

– Diploma je naziv koji se upotrebljava za stare isprave općenito. To može biti svaka svečana isprava koju izdaju vladari, akademije, javne ustanove i razna društva, isprava kojom se dodjeljuje stanoviti privilegij, titula, priznanje za postignuti uspjeh, ili pak samo potvrđuje članstvo u društvu – objašnjava nam **Željka Kašnar**, kustos Muzeja i autorica izložbe. – U zbirci diploma koje posjeduje i čuva Muzej, nalaze se sve vrste diploma koje navodi definicija. Svaka od njih je važan dokument, ali i predmet kulturno-povijesnog značenja. Velik dio zbirke čine upravo diplome građanskih društava, predstavljene na izložbi.

Naime, po uzoru na Srednju Evropu i u Zagrebu su u toku 19. stoljeća osnivana brojna građanska društva, čiji je broj potkraj stoljeća dosegao sedamdesetak. Svim člano-

vima dodjeljivane su diplome i povelje, a društva kao da su se natjecala čije će biti bogatije grafički opremljene. Već se Gajeva tiskara bavila tim poslom, no većina diploma iz prve polovice 19. stoljeća ipak je tiskana u litografskim radionicama Beča, Pešte ili nekog drugog većeg središta monarhije.

Tek u drugoj polovici stoljeća pojavom zagrebačkih litografskih obrtnika Carla Albrechta i Julija Hühna u Zagrebu se inaugurira ta nova grafička djelatnost. Većina diploma iz tog doba tiskana je kod Albrechta, budući da je on bio cijenjen i ugledan, a vjerojatno i vrlo bogat građanin koji se nerijetko upisivao u liste mecena pojedinih društava. Tako je i sam bio osnivač zabavnog i humorističkog društva »Kvak«, po kojem je i dobio nadimak »Typokvak«, kojim je potpisivao diplome izrađene za potrebe te družbe.

Iako je Albrech bio mnogo zauzetiji i popularniji od ostalih tipografa, on nije rado i često surađivao s umjetnicima, što progovara iz likovne vrijednosti diploma izrađenih u njegovu zavodu. Hühn je za razliku od Albrechta rado izrađivao litografije prema predlošcima tadašnjih najboljih umjetnika, tako da su se kod njega mogli sresti i kvalitetni slikari vremena Ivan Zaslavski, Dragutin Stark ili Fani Daubači-Doljska. No, bez obzira na estetsku ili kulturno-povijesnu vrijednost, koju su te danas već drevne litografije zabilježile, »Diplome zagrebačkih društava u 19. stoljeću« izložba su u svakom slučaju, što bi još Demetar rekao, »izversnih dielah«.

MAJA RAZOVIĆ